

www.merhabahaber.com

Cilt: 14 • Sayı: 31
26 KASIM 2014 ÇARŞAMBA

Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

**BURSALI MEHMET
TAHİR BEY (1865-1925)
ve KONYA ZİYARETİ**

Ö Z E L S A Y I S I

BURSALI MEHMET TAHİR BEY VE KONYA ZİYARETİ ÖZEL SAYISI ÜZERİNE

Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı devletinde önemli gelişmeler olmuş, İstanbul dışında Anadolu'da da bu gelişmeler yakından takip edilmiştir. Bu nedenle meşrutiyet devrinde Konya'daki sosyal, siyasi, iktisadi hayat tüm yönleri ile ele alınmalıdır. Bugüne kadar bu dönem farklı açılardan incelenmiştir⁽¹⁾. Ancak henüz dönemi tam olarak çözümlenebilen bir çalışma yapılamamıştır. Biz de bu çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla "Bursalı Mehmet Tahir Bey ve Konya Ziyareti" konulu özel sayımızı yayımlıyoruz. Titiz çalışması için araştırmacı-yazar Abdullah Aydoğmuş'a teşekkür ediyoruz.

Bu özel sayıda yer alan şu hususları da Konya için özel olarak belirtmek istiyoruz.

Binbaşı Tahir Beyefendi⁽²⁾, Mü-lazım Faik Bey ve Deavi⁽³⁾ Vekili Hafız İsmail Efendi'den oluşan üç kişilik bir heyet, Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti adına Konya ziyaretini gerçekleştirmiştir. Heyet, 31 Ağustos 1908 tarihinde Konya'ya gelmiş, 22 Eylül 1908 tarihinde Konya'dan ayrılmıştır. Konya ziyaretleri süresince, Sille, Karaman,

Ereğli, Niğde ve Bor'da ziyaretlerde bulunmuşlardır.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, Konya Sanayi Mektebi'nde misafir edilmişlerdir. **Sanayi Mektebi Mızıkası** karşılama töreninde de yer almış, Hürriyet Meydanı'ndaki konuşmada Hürriyet Marşı'nı çalmıştır.

Konya'da meşrutiyetten sonra "**Gençler İttihat Kulübü**" adlı bir cemiyet kurulmuştur. Bu Cemiyet Bursalı Tahir Bey ve heyetin Konya ziyaretinde bir piyes sergilemiştir.

Meşrutiyetin ilanından sonra Konya Hükümet Konağı önünde yer alan meydana "**Hürriyet Meydanı**" adı verilmiştir. Bursalı Tahir Bey'in "Hürriyet Meydanı"nda 2 Eylül 1908 tarihinde yaptığı konuşma Konya gazetelerinde yer almıştır. Cumhuriyetin 10. Yıl kutlamaları için ise günümüzdeki Alaeddin Bulvarı ile Mevlana Caddesi'nin kesiştiği alan "**Cumhuriyet Meydanı**" haline getirilmiştir.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, 3 Eylül 1908 tarihinde Hazret-i Mevlana Dergâhı'nı ziyaret etmiş, bu ziyaretlerinde günümüzde Mevlana Müzesi'nde halen Semahane'de teşhir edilen, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 51 numarada kayıtlı **Muhammed bin Abdullah el-Konevi el-Veledi** tarafından **677/1278** yılının Recep ayında yazılmış Mesnevi-i Şerif'in bilinen en eski nüshasını da görmüşlerdir. Bu nüsha, Hazret-i Mevlânâ'nın vefatından sadece 5

(1) Atalay, Ahmet, *Meşrutiyetten Cumhuriyete Konya'da Kurulan Millî Şirketler ve Millî Bakanlar*, Çizgi Kitabevi, 2011; Aslaner, Serhat, "Taşrada Jön Türklük ya da Meşrutiyet Fikrinin Konya'ya İntikali, Divan, Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, 2008/2, Y. 13, S. 25; Aydın, Hakan, *II. Meşrutiyet Döneminde Konya'da İslamcı Muhalefetin Sesi: Meşrik-i İrfan*,

(2) Özel sayımızda taziyе ilanları esas alınarak Bursalı Tahir Bey'in soy ağacı da hazırlanmıştır. Bursalı Tahir Bey hakkında bkznz: Korkmaz, Fatma, *Bursalı Tahir Bey'in Hayatı ve Eserleri*, Bursa 2003.

(3) Deâvi Nezâreti, *Osmanlı Devleti'nde 1836'dan 1870'e dek protokol işlerini yürüten makam olmakla birlikte, Bakanlar Kurulu'na dahil edildi.*

yıl 25 gün sonra ve asıl nüshadan istinsah edilip, Çelebî Hüsameddin ve Sultan Veled'in buldukları meclislerde okunarak, yine aslı nüsha ile karşılaştırılarak yazılmıştır. “Nüsha-i Kadîme” olarak adlandırılan bu yazma nüsha, Kültür Bakanlığı tarafından 1993 yılında tıpkıbasım olarak da basılmıştır.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, 3 Eylül 1908 tarihinde Hazret-i Mevlana Dergâhı'nı ziyaretinde **Abdülaziz Mecdi Efendi**⁽⁴⁾ (**Tolun**) (1865-1941) de bulunmaktadır. Bu ziyareti nakleden haberlerde “Balıkesirli faziletli Mecdi Efendi”den de bahsetmektedir.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, 3 Eylül 1908 tarihinde Hazret-i Mevlana Dergâhı'nı ziyaretinde bir hatıra fotoğrafı da çekirmiştir. Bu fotoğraf **Abaoğlu Hacı Tevfik Efendi**⁽⁵⁾ (1884-1927) tarafından çekilmiştir.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, 3 Eylül 1908 tarihinde Konyalı gayrimüslimleri de ziyaret etmiştir. Ziyaret haberlerinde bilhassa **Simyonaki Efendi, Vayanevis** ve **Doktor Emanüldis Efendilerin** isimleri zikredilmiştir.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti Heyeti, Şems-i Tebrizi ve Sadreddin Konevi Türbeleri ile **Konya Güherçile Fabrika-ı Hümayunu**'nu da ziyaret etmiştir.

(4) Mutasavvıf, şair, siyaset adamı, Şer-iyye ve Evkaf Vekâleti müsteşarı olan, Abdülaziz Mecdi Efendi, 1865 yılında Balıkesir'in Okçukara mahallesinde doğmuştur. 1905'te hükümet tarafından Konya Ticaret Borsası komiserliğine tayin edilmiş, Konya'da iken tanıştığı Sivaslı Ali Kemâlî Efendi ve Ayaşlı Şâkir onun üzerinde derin tesirler bırakmıştır. İkinci Meşrutiyetten sonra yapılan ilk seçimlerde Balıkesir'den (Karesi) milletvekili seçilmiş, İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde muhalefeti temsil eden Hiz-i Cedid grubunda yer almış ve partinin politikasını şiddetle tenkit etmiştir.

(5) Bknz. Karpuz, Haşim, Abaoğlu Mehmet Tevfik Bey, Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 2.3. Konya eşrafından ve tüccardan Abaoğlu Hacı Mustafa Efendi'nin oğludur. Abaoğlu Hacı Mustafa Efendi'nin kızı Vesile Hanım, Müftü Abdullah Ulubay (1879-1959) ile evlidir. Bknz. Uz, Mehmet Ali, “Konya'nın Köklü, Tanınmış Aileleri ve İsimleri”, Akademik Sayfalar, 12 Şubat 2014, C. 14, S. 2; Uz, Mehmet Ali, Konya Aimleri ve Velileri, Konya 2013, s. 540 - 542.

17.03.1973, Milliyet, Sayfa 2

BÜYÜK KAYBIMIZ

Eski İskodra Vali ve Kumandanı merhum Perik Salih Zeki Paşa Kerimesi, merhum Bursalı Tahir Beyin refikası, Mukbile Şaman ve merhum Büyükelçi Bedri Tahir Şaman'ın anneleri, Yapı ve Kredi Bankası Umum Müdürlerinden Halûk Şaman, Mübcecel Arifi Berker, Leylâ Şaman ve Ahmet Şaman'ın büyük-anneleri, İnci - Dr. Saim Bengiserp, Semra - Ahmet Berker, Mine - Mehmet Berker, Tahir ve Leylâ Şaman, Ali ve Asaf Pekdeğer'in nineleri, Polat ve Ömer Bengiserp, Şehnaz ve Esra Berker'in büyüklükleri.

F. ŞEHNAZ ŞAMAN

Hanımefendi

kısa bir hastalığı müteakip 15 Mart 1973 günü vefat etmiştir. Cenazesi 17 Mart 1973 Cumartesi günü öğle namazını müteakip Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu Mezarlığında Hakkın rahmetine tevdi edilecektir.

Celenk gönderilmemesi, karşılığın Türk Eğitim Vakfına bağışlanması rica olunur.

AİLESİ

Morand: 633 - 4094

<||>

12.11.1979, Milliyet, Sayfa 12

VEFAT

Merhum Bursalı Tahir Bey'in ve merhume Şehnaz Şaman Hanımefendi'nin kızları, merhum Ressam Sarım Bey'in refikası, merhum Büyükelçi Bedri Tahir Şaman'ın ablası, eski bakanlardan Halûk Şaman ve Mübcecel Berker'in anneleri, merhum Arifi Berker'in ve Meşhude Şaman'ın kayınvaldeleri, İnci-Dr. Saim Bengiserp, Ahmet-Semra Berker, Mehmet-Mine Berker'in anneanneleri, Tahir-Hülya Şaman ve Leylâ-Osman Antepe'nin babaanneleri, merhume Leylâ Şaman ve Ahmet Şaman'ın halası,

MUKBİLE ŞAMAN

HANIMEFENDİ

vefat etmiştir. Cenazesi 13 Kasım 1979 salı günü öğle namazından sonra Şişli Camii noeri kaldırılarak Zincirlikuyu'da ebedi istirahatgâhına tevdi edilecektir. Tanrı rahmet eylesin.

Milliyet: 15345

AİLESİ

19.04.1982, Milliyet, Sayfa 4

ACI BİR KAYIP

Merhum Ressam Mustafa Sarımbey ile merhume Mukbile Şaman'ın kızları - merhum Ahmet ve İclâl BERKER'in gelinleri, Siret-Meral BERKER'in yengeleri, Halûk-Meşhude Şaman'ın kardeşleri, Tahir-Hülya Şaman, Leylâ-Osman Antepe'nin halaları, Ahmet-Canan BERKER, Hale Berker'in yengeleri, Arnoğul ve Küçükerman ailelerinin dündürü, İnci-Dr. Saim Bengiserp, Ahmet-Semra Berker, Mehmet-Mine Berker'in eşsiz anneleri, Polat-Ömer Bengiserp, Şehnaz-Halil-Esra-Arifi BERKER'in sevgili büyük anneleri

Merhum Arifi Berker'in sevgili ve vefakâr eşi Salihatu Nisvandın

MÜBECCEL BERKER

Hanımefendi

anı bir rahatsızlık sonucu 18 Nisan Pazar günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Aziz naaşı 20 Nisan Salı günü öğle namazından sonra Tevkiye Camii'nden alınarak Ferikty aile mezarlığında toprağa verilecektir.

Mevla rahmet eylesin.

AİLESİ

BURSALI MEHMET TAHİR BEY VE KONYA ZİYARETİ

A. MEHMET TAHİR BEY'İN HAYATI

Tahir Bey 22 Kasım 1861 'de Bursa'da doğmuştur. Tahir Bey Sultan Abdülmecit'in Hassa Alayı kumandanlarından **Üsküdarlı Seyyid Mehmet Tahir Paşa**'nın torunu ve askerlikten sağlık durumu nedeniyle ayrılmış Bursa Belediye kâtibi Rıfat Bey'in oğludur. 1877 -78 Osmanlı - Rus harbinde Konya'dan gönüllü olarak savaşa katılmak üzere yola çıkan ilmiye taburlarının Bursa'da konakladıkları bir sırada babası **Rıfat Bey** onları görmüş ve etkilenerek savaşa gitmek için kendisi de gönüllü olmuştur. Rıfat Bey, cepheye gittikten bir süre sonra Plevne'de Dubnik civarında Teliç Köyü'nde şehit olmuştur. Annesi **Bursalı Necib Efendi'nin kızı Rahime Hanım** 1903 yılında Bursa'da vefat etmiş-

tir. **Halil Bey** isminde bir büyük biraderi vardır. Tahir Beyden altı yaş büyüktür⁽¹⁾.

Tahir Bey İlk tahsilini evlerinin yanındaki kargir mektepte yapmıştır. Bundan sonra Mülkiye Rüştiyesi'ne girmiştir. Rüştiyede talebe iken aynı zamanda Haraççioğlu Medresesi hocalarından şehit babasının dostlarından Niğdeli Hoca Ali Efendi'den dini ve Arabî dersleri okumuştur⁽²⁾. Askeri Liseyi birincilikle bitirerek, Harbiye Mektebine geçmiştir.

Tahir bey bu çağlarda tasavvufu tanıyarak Tibyanü vesaili hakayık (Hakikatlerin Vesilelerini Açıklamak) müellifi **Harirzade**'nin (1850-1882) dairesine girmiş ve onun temsil ettiği Melamiligi seçmiştir. ⁽³⁾ Mezuniyeti sonrasında teğmen rütbesi ile Manastır Askeri Rüştiyesi Coğrafya ve Geometri (Hendese) öğretmenliğine tayin edilmiştir.

Tahir Bey Manastır'da on dört sene görev yaptıktan sonra 20 Kasım 1897 senesi Üsküp Askeri Rüştiyesi coğrafya öğretmenliğine naklolunmuş yüzbaşılıktan kolağalığına yükselince kısa bir zaman sonra yine Manastır Askeri Rüştiyesi'ne, bu sefer müdür olarak tayin edilmiştir. (26 Eylül 1898). Manastır'da altı yıl daha kaldıktan sonra bu sefer de Selanik Askeri Rüştiyesi müdür-

Bursalı Mehmet Tahir Bey (1865-1925)

(1) Anadolu Gazetesi, 27 Ağustos 1324 (9 Eylül 1908), s. 2.

(2) Muallim Vahyi, Müslümanlık ve Türklüğü Yükseltmeye Çalışanlardan Bursalı Tahir Bey, İstanbul, 1334, s. 17.

(3) Ömer Faruk Akün, "Bursalı Mehmed Tahir ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, VI. cilt, İstanbul, 1992, s. 452-453.

SEYYİD MEHMET TAHİR PAŞA

BURSALI NECİP EFENDİ

RIFAT BEY - RAHİME HANIM (v. 1903)

FERİK SALİH ZEKİ PAŞA

MEHMET TAHİR BEY (1865-1925) - **F. ŞEHNAZ ŞAMAN** (v. 15. 03. 1973)

Mukbile ŞAMAN (v. 1979)
Mustafa Sarım Efendi (1886-1929)

Bedri Tahir ŞAMAN (v. 1956)
Ferda Aytan (Başman)

Haluk ŞAMAN
Meşhude Hanım

Mübeccel ŞAMAN
Arifi Berker

Leyla (Pekdeğer)

Ahmet ŞAMAN
(1963-18. 12. 2003)

Tahir - Hülya Şaman
Leyla - Osman Anttepe

İnci - Dr. Saim Bengiserp
Ahmet - Semra Berker
Mehmet - Mine Berker

Hazırlayan: **Serdar CEYLAN**

lüğüne getirilmiştir. (7 Eylül 1904). Ertesi yıl da rütbesi binbaşılığa yükseltilmiştir. Selanik hem ordu merkezi hem de esasen bir ticaret şehri olması münasebetiyle Tahir Bey burada eski talebelerinden bir kısmı ve önemli münevverlerle bir araya gelme imkânına kavuşmuştur⁽⁴⁾.

Tahir Bey Manastır'a ilk gidişinden başlayarak çevresine vatani düşünceler telkin etmeye çalışan ülkeye meşrutiyet idaresini getirme yolunda Ordu içinde yaygınlaşan siyasi eğilimleri benimseyerek Selanik'te 1906 yılı eylülünde **Osmanlı Hürriyet Cemiyeti** adıyla teşekkül eden gizli siyasi teşkilata kurucu üye olarak katılmıştır⁽⁵⁾.

Siyasi tutumu ve Melami çevredeki faaliyetleri yüzünden Manastır'da iken daha 1895 yılında üzerine çekmeye başladığı şüpheler Selanik'te daha da artınca hakkında düzenlenen iki jurnal sonucu rüştüye müdürlüğü vazifesine son verildi.

(4) Ahmet Yasin Tomakin, Bursalı Mehmet Tahir ve Tarihle İlgili Eserleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 14.

(5) Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt: 1 İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918, İstanbul, 1998, s. 53-54.

(31 Ocak 1906).

Uzak bir yere sürülmekten dostlarının yardımı ile kurtulup Manisa' da Alaşehir Redif Alayı Tabur Kumandanlığına tayin edildi. (10 Mart 1907). O zamana kadar askerlik hayatı hep kıta hizmeti dışında geçen Tahir Bey, orada beş altı ay kaldıktan sonra İzmir'de tümen merkezinde Divan-ı Harp azalığı ve kendisine bölgede gezip çeşitli kütüphaneleri görme imkânı kazandıran tahkik memuriyetiyle görevlendirildi. Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin 27 Eylül 1907'de Avrupa'daki Jön Türklerle birleşerek **Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti** adını almasından sonra da cemiyetin sevilen ve arkasındaki Melami çevre dolayısıyla manevi nüfuzu bulunan bir üyesi olma özelliği taşıdı.

II. Meşrutiyet'in ilanında (24 Temmuz 1908) İttihat ve Terakki Partisi'nin kendisini aday gösterdiği Bursa'dan milletvekili seçilerek 17 Aralık 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'a girdi. Mebusluğu sırasında Askeri Encümen'in yanı sıra Harbiye Nezareti Tensikat Komisyonu üyeliği ve Donanma Cemiyeti

عثمانی مؤلفلری

عثمانیلیلرک ظهورندن زمانمزه قدر کتان و مسکاکارنده اثر یازان
تورک مشایخ ، علما ، شعرا و آداب ، مورخین ، اطباء ، ریاضیون
و جوغرافیونک مختصر ترجمه حاللریله اثرلریته دائر
معلومات کافییه ی حاویدر

برنجی جلد

محرری
بررسی محمد طاهر

معارف عمومیہ نظارت جلیلیہ سی طرفندن
طبعنه همت بیورلمشدر

استانبول — مطبعه عامرہ
۱۳۳۳ هجره

Osmanlı Müellifleri, Bursalı Mehmet Tahir Bey

murahhaslığı gibi vazifeler üstlendi. Meşrutiyet'in gayelerini halka anlatmak için İzmir'den Konya'ya kadar olan bölgede ve Bursa'da konferanslar vermekle görevlendirildi. Askeri özlük haklarını muhafaza ettiği için 27 Nisan 1911'de rütbesi gönüllü redif alayı kaymakamlığı kadrosuna yükseltildi. Daha sonra 1912'de Harp Dairesi Divan-ı Harb üyesi, ardından Ekim 1912'de Muhakemat Dairesi üyesi ve Mart 1913'te tekrar Divan-ı Harb üyesi oldu. Bu sıfat üzerinde iken 24 Ocak

1914'te yarbaylıktan emekli oldu⁽⁶⁾.

Tahir Bey emekli olduktan sonra kendisini tamamen ilmi araştırmalara vererek, telif ettiği muhtelif eserlerinin yanında Sırat-ı Müstakim, Türk Derneği Mecmuası, Sebülürreşad, Ceride-i Sufiyye, Türk Yurdu, Bilgi Mecmuası, İslâm Mecmuası, Kırım Mecmuası gibi dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Tahir Bey çalışmalarını daha çok biyografi ve özellikle bibliyografya üzerinde yoğunlaştırmış ve bu konuda öncü olmuştur. Ahmed Vefik Paşa ve Şemseddin Sami'nin temsil ettikleri ilmi Türkçülük Hareketini devam ettirmiş, Farabi, İbni Sina, Buhari gibi İslam alimlerinin aslen Türk olduklarına dair eserler telif etmiştir.

28 Ekim 1925'te İstanbul'da Zeynep Kamil Hastanesi'nde vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Aziz Mahmud Hudayi Efendi Camii yanındaki hazirededir.

B. MEHMET TAHİR BEY'İN ESERLERİ

- Osmanlı Müellifleri (1333, 1338, 1342).

- Türklerin Ulum ve Fünuna Hizmetleri (1314).

- Kibar-ı Meşayih ve Ulema-dan On iki Zatın Teracim-i Ahvali (1316).

- Müverrihin-i Osmaniyyeden Ali ve Katip Çelebi'nin Terceme-i Halleri (1322).

- Eski ve Yeni Ahlak Kitaplarımız (1325).

- İdare-i Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri (1335)⁽⁷⁾.

Tahir Bey'in eserlerinin en büyüğü üç büyük cilt üzerine on iki yıllık bir inceleme ve araştırma sonunda meydana getirdiği Osmanlı Müellif-

(6) Ömer Faruk Akün, agm. , s. 452-454.

(7) Bursalı Mehmet Tahir, Türklerin Ulum ve Fünuna Hizmetleri, Haz. Said Öztürk, İstanbul, 1996, s. 14-15-16.

leri adlı eseridir. Tahir Bey bu büyük eserini meydana getirebilmek için memuriyetlerinin de verdiği imkânlarla Balkanlardan başlayıp Konya'ya kadar olan kütüphaneleri bir bir dolaşmış İstanbul kütüphanelerini de teker teker elden geçirmiştir. Bu eser geçmiş alimlerimizin idari, siyasi ve sosyal konulara dair eserler verdiklerini ispat etmek için kaleme alınmıştır. Her üç ciltte toplanan müelliflerin sayısı bin altı yüzün üstündedir. Eserde, müellifler hakkında geniş bilgi verilmeyip, bilhassa ölüm tarihleri ile eserleri, ayrı ayrı gösterilmiştir. Tahir Bey kitabın önsözünde **“Kim bir müminin tarihini yazarsa sanki ona hayat vermiş gibidir.”** hadisine uyarak eserini yazmaya karar verdiğini belirtir⁽⁸⁾. Şu kadar ki, bazı kıymetler üzerinde tafsilât verilmiştir. Eserin tümü, şu bölümleri içine almaktadır:

- Meşayih (mutasavvıflar) Bölümü
- Alimler Bölümü
- Şairler ve Edipler Bölümü
- Tarihçiler Bölümü
- Tabipler Bölümü
- Matematikçiler Bölümü
- Coğrafyacılar Bölümü

Tahir Bey Osmanlı Müellifleri adlı eserini ne amaçla yazdığını şu şekilde anlatır:

*“Bu eseri yazmaktan asıl maksad-ı acizanem mensubiyetiyle müftehir bulunduğum Osmanlı Türklerinden yetişen erbab-ı kemal ve maarif zümresinden olup da tedris-i meşgalesinden naşi eser-i telifine vakit bulamayanlardan sarfi nazarla yalnız mesleklerinde asar yazan zevattan ancak bir nebzesinin muhtasaran teracim-i ahvaliyle **“İnne asarana tedellü aleyna fenzur ve ba'dena ilel-asari (Bizim eserlerimiz bize delalet***

(8) Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri I, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Tarihsiz, s. 18.

eder. Bizden sonra eserlerimize bak.) *beyt-i mefadine teb'an esasen fazıl ve kemallerine delalet edecek olan esami-i müellifatını yazarak bilumum maarif müntesipleriyle müellefat-ı Osmaniye'yi bilmek isteyen sair milletlere hiç olmazsa bu müellefat fihristinin bir kısmını havi olmak üzere Osmanlı erbab-ı maarifinin kemalat-ı ilmiye ve melekati fenniyelerinin ali tarikil ihtisar isbat ve ityanına nacizane vasıta olup fitraten zeki ve alicenap olan bu kavm-i kerime bir takım arazkaranın isnad etmek istedikleri yanlış ve garazlı fikir ve telakkileri ret etmektedir⁽⁹⁾”.*

Ahmet Refik (Altınay) (1881-1937) İkdam gazetesinde yayınlanan makalesinde Tahir Beyin Osmanlı müellifleri eserinden sitayişle bahseder:

“Osmanlı müellifleri muharrir fazılının zübde-i hayatıdır. Osmanlıların yegâne kitabiyat mütehassısı Tahir Beyefendi bu cism-i eseri mevcuda getirmek için senelerce çalıştı. Osmanlı medeniyetini güzide eserleriyle parlatan ulemanın üdebanın bütün eserlerini kütüphane kütüphane dolaşarak buldu. Bilhassa yakın zamanlarda

(9) Muallim Vahyi, age. , s. 182.

İstanbul kütüphanelerindeki asar-ı nefiseyi tetkike memur heyetin riyasetinde bulunması bu cism-i eserin ikmaline pek ziyade yardım etti. Osmanlı müellifleri asırlardan beri kılıçlarının şaşaasıyla Osmanlı yurduna krallıklar ilhak eden Osmanlı zekasının akaid-i diniyeye, edebiyata, şiire, ulum ve fünuna dair ne türlü bedialar vücuda getirdiğini gösterir bir hazine-i malumatdır. Osmanlı kitabiyatı için en yeni ve en mufassal bir rehberdir.

Tahir Beyefendinin eserleri iki noktadan şayan-ı ehemmiyettir. Biri Osmanlı erbab-ı marifetine kitabiyat için rehber olmak, diğeri Osmanlı mahsulat-ı fikriyesini en ufak cüzüne varıncaya kadar göstererek Osmanlıların medeniyet sahasında ifa eyledikleri vazifeyi meydana koymak⁽¹⁰⁾.

Osmanlı Müellifleri eseri için **Ömer Faruk Akün** (d. 1926): “Osmanlı müellifleri eseri günümüzde de vazgeçilmez bir müracaat kaynağı olma sıfatını korumaktadır. Tahir Bey zengin kütüphane görgüsü ve eserlerle doğrudan teması sayesinde altı asırlık Osmanlı fikir ilim ve edebiyat hayatının bir biyografi ve bibliyografya envanterini tespit ederek tek başına kimsenin yapamayacağı bir işi gerçekleştirmiştir.” demektedir.

Bu eseri yoğun çalışma ve tetkiklerle geçen on iki yılda kaleme almıştır. Bu da eşine az rastlanan azim ve gayrete sahip olduğunu göstermektedir.

C. MEHMET TAHİR BEY’İN ŞAHSİYETİ VE GÖRÜŞLERİ

Tahir Bey’in şahsiyetinin oluşmasında babası Rıfat Beyin katkısı büyüktür. Ayrıca Tahir Bey’in İbn-i Arabî’ye bağlı olması ona benzemeye çalışması mürşidi Haririzade’den (1850-1882) feyz alması karakterini etkileyen unsurlardan olmuştur. Tahir Bey’in hayatı ve şahsiyeti hakkında en önemli kaynak, öğrencisi

Muallim Vahyi (Ölmez)’in “Müslümanlık ve Türklüğü Yükseltmeye Çalışanlardan Bursalı Tahir Bey” adlı eseridir. Muallim Vahyi’den (1878-1957) öğrendiğimize göre Tahir Bey tamamıyla bir toplum insanıdır. Kendisinden bir şey rica edildiğinde katiyen lakayt kalmaz bütün bir gününü almasına pahasına da olsa o işi ifa eder ve bunu yaparken de Allah uğrunda vatan uğrunda bir vazife yapıyor şuurlunda olurdu. Dinin temel prensiplerinden olan başkasına karşı hüsnü zan da Tahir Bey’in belirgin bir karakteridir. Özellikle çevresindeki insanların ve dostlarının yalnızca fazilet ve kemallerine nazır bir hali vardır. Vahyi’nin ifadesine göre kendisini mağdur ve mazlum gören bir kimse ne yolda olursa olsun Tahir Bey’in şefkat dolu sinesinde kendisi için bir yer bulmakla kalmaz aynı zamanda kendi derdinin devası için mücadele gösteren bir ruh da bulurdu.

Tahir Bey’in yakınlarına ve dostlarına karşı samimi ve vefakâr davranması en önde gelen meziyetlerindendir. Etrafındaki insanlarda yaş, sene, sosyal durum ve makam farkı gözetmez. Sohbetini sevdiği insanların bir haftadan fazla hasretine dayanamaz, ya onları bizzat arar veya aratır. İnsanları kabul etmede her zaman mütebessimdir. Öyle ki, çatık kaş görüldüğü pek enderdir. Meclisinde kimse hakkında giybet etmez, böyle bir davranışa da müsaade etmez. Onun bu kadirşinaslığından nasibini alanlar sadece etrafındaki insanlar değildir. Tahir Bey mahalle mektebindeki arkadaşlarını dahi unutmaz.

Yine Tahir Bey sahip olduğu o ender rastlanan vefa hissiyle merhum peder ve validesinin dostlarını da sorup soruşturmaktan, mübarek günlerde ziyaretlerine gidip hayır dualarını almaktan geri kalmaz. Hatta öyle vefalıdır ki, kendisi Manastır’da iken validesinin mektuplarını yazan ihtiyar bir hanımın

(10) Muallim Vahyi, age. , s. 181.

ziyaretlerini bir vazife, bir şeref ve nimet telakki eder. Ahirete irtihal etmiş dostlarını da unutmaz. Onlardan geride ihtiyaç sahibi kimse kalmışsa onları da gözetip kollamayı şiar edinmiştir. Hastalanan bir dostunu mutlaka ziyarete gider, vefat edenlerin de eğer cenazesine yetişememişse bunu büyük bir su-i talih sayar.

İnsanlar arasında ayırım yapmadan kendisini herkese karşı beşer olması haysiyetiyle iyilik yapmak ile mükellef tanımıştır. Şayet düşkün olan bir tanıdığı veya dostu ise bu mükellefiyet hissi daha da kuvvet bulur. Tahir Bey hiçbir zaman şahsa karşı bir nefret hissi beslememiştir. Ne zaman ki bu din ve devletin, vatan ve milletin haini olmuştur, o zaman iş değişir.

Tahir Bey'in infak hasleti herkese nasip olmayacak bir tarzdadır. Kendisinden yardım isteyen ihtiyaç sahibi birini geri çevirmesi de onun hakkında adeta muhal bir durumdur. Vahyî'nin ifadesine göre, görev yaptığı zamanlarda elinde avucunda ne varsa ihtiyaç sahibi fakirlere ve kitaplara tahsis eder. O kadar ki, o zamanlar eline iyi bir miktar para geçmesine rağmen bazen ayın sonunu getiremez, parasız kalır. Bu sebeple iki üç senede bir verilen sıla izinlerini parasızlık sebebiyle değerlendiremediği de olur. Halbuki Vahyî'nin anlattığına göre, fazla para sarfını gerektirecek bir alışkanlığı da yoktur. Onun bu hali kendisine hürmet besleyen dostlarının da dikkatini çeker ve onlardan biri her ay maaş ödemesinde **'ihtiyat akçesi'** adı altında bir miktar parasını alıkoyup saklar. Ne var ki, Tahir Bey çok defa bu ihtiyat akçesini de aniden zuhur eden ciddi bir ihtiyaç sahibine vermiştir⁽¹¹⁾.

Tahir Bey tamamıyla İslam ve Tasavvuf taraftarıdır. Tahir Bey diyanet ve maneviyata dayalı olmayan

Şehbenderzade Ahmet Hilmi (1865-1914)

bir ahlakın bütün toplumu kapsayamayacağı ve uzun ömürlü olamayacağı kanaatini taşır. Tahir Bey'e göre müslümanlık aleminde yer alan Türk'ün her hal ve zamana göre uygulayacağı metot Hazreti Kur'an'ın metodudur, Hazreti Nebi-i Zışan'ın metodudur⁽¹²⁾.

Şehbenderzade Ahmet Hilmi (1865-1914) Hikmet gazetesinde **Muhterem Simalar** başlığı ile yazdığı yazında Tahir Bey ile ilgili şunları söylemektedir:

“Tahir Bey kalbinde hissi mesavi için fark-ı nevakis için artık yer kalmamıştır. Tahir Bey nefsinin rahmani, şeytanını mümin eden erbab-ı reşadettendir. Alemde düşman görmez yar görür, nazar-ı settari uyub ibadî görmez. Her yerde mehasin bulur. Bu büyük adamın bütün kıymeti nadirul misali bu yüksekliğini bir kat daha büyük eden fart-i tevazuu ve kemal-i mahviyeti

(11) Tomakin, agt. , s. 32-35.

(12) Muallim Vahyî, age. , s. 49-50.

Tahir Bey ve heyetin Konya'da misafir edildikleri Konya Sanayi Mektebi.

enzar-ı gafletten setr eder. Tahir Bey büyüklerle büyük küçüklerle küçüktür, mazhar-ı nükte-i levn-nü levn-ü inadır. Lakin nice memleketlerde bu nam muazzezın hürmetle adeta takdisle yad edildiğini işitirsiniz. Bu kadirşinas zebanlar Tahir Bey'in halka-i tedrisinde bulunmuş talebesi meftun-u mezayası olan ahibbası ondan hall-i müşkil etmiş telamizidir. Tahir Bey'in hamiyet ve fedakârlığından bahsetmek abestir. Çünkü millet bunu bilir. Büyük adamlarda birçok garabetler vardır. Tahir Bey bu alemde yaşadığı halde çok kere bu alemde yani bu maddiyatta bulunmaz. Onun anka-i vicdanı havl-i arş-ı temyizinde uçar. Çok defa muhatabatı dinler fakat işitmez. Gözleri setre matuftur. Fakat emin olun ki basireti a'mak-ı namütenahi gezer. Tahir Bey dalgındır çok dalgın. . .

Bir gün hiç unutmam kendisiyle bir yere gitmek üzere sokağa çıkmış idik. Nezaketsiz herifin biri zavallı üstada dehşetli bir omuz vurdu. Onu adeta sarstı. Ben bu biedebaneye pek kızdım. ve: Musibet herif! Ne şiddetli omuz vurdu! dedim. Tahir Bey cevaben: Kime omuz vurdular dedi. Sirkeci'ye gelmiştik. Üstad refakatinde bir adam bulunduğunu bir yere gidileceğini

unutmuş, olacak ki yalnızmış gibi belki de hanesine gitmek için köprüünün yolunu tuttu. Ses çıkarmadım. Üstad birkaç tecrübeden sonra köprüyü bulabildi. Ve ne beni ne de gideceğimiz yeri hatırlamadan vapura bindi gitti!⁽¹³⁾

D. MEHMET TAHİR BEY'İN KONYA ZİYARETİ (31 AĞUSTOS 1908 - 22 Eylül 1908)

İttihat Terakki Cemiyeti'nin Tanin gazetesinde yayınladığı Konya gazetesinin de iktibas yaptığı beyanname ve 30 Temmuz 1324 tarihli Dâhiliye Nezareti'nden Konya'ya gönderilen telgrafta İttihat Terakki Cemiyeti'nin II. Meşrutiyet sonrası takip edeceği siyaset ve hedefleri görülmektedir:

"Cemiyetin esas maksadı Osmanlı milletini bir meşruti hükümete kavuşturmaktır. Osmanlılığa siyasi hukukunu ve medeniyetini kazandırarak şanını yüceltmekten ibarettir. Cemiyet bu amacın gerçekleşmesi için hareket etmeyi uygun görmüş Osmanlı vatanını ve milletini tehlikeye düşürmeye-

(13) Şehbenderzade Ahmet Hilmi, "Muhterem Simalar", Hikmet gazetesi, 7 Teşrin-i Evvel 1326, s. 4-5.

rek kötü maksatlı kişileri engellemeye kararlıdır. Cemiyet bu gibi ahvalin tekrarını men eder. Genel emniyeti temin etmek hükümetin görevlerinden olduğu için cemiyet her memuru kanuni olarak vazifesini yapmaya davet eder. Herhangi bir sıkıntıya tesadüf edilirse cemiyete müracaat edilmesi gerekmektedir.

Osmanlı İttihat ve Terakki cemiyeti'nin halis uyarısına riayet edilmesi yine devlet ve memleketin selameti için halktan rica ve istirham edilmektedir. Bunun aksini yapanlara ise gereken şekilde muamele edilecektir⁽¹⁴⁾.

“Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetinin esas maksadı vatanın her noktasında intizam ve asayişin bu suretle saadetin teminine matuf olup buna mani olacak her türlü ahval ve hareket cemiyet nazarında menfur görülmektedir. Hükümet emirlerinin temini hususunda cemiyet her suretle muavenete mecbur olduğundan gerek katiyen müdahaleye hakları olmayan meseleler için müdahalede bulunan ahaliye gerek cemiyetin namını lekelemek isteyenlere karşı mülkiye memurlarının görevlerini kullanmaları lüzumu Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti merkez umumiyesinden bildirilmiştir⁽¹⁵⁾.” denilmektedir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat Terakki Cemiyeti basın yoluyla halkla iletişimini sürdürürken ayrıca heyetler oluşturarak bu

(14) Konya Gazetesi, 29 Temmuz 1324 (11 Ağustos 1908), s. 1.

(15) Konya Gazetesi, 2 Eylül 1324 (15 Eylül 1908), s. 1.

هیئت محترمه نك شهر مزه مواصلتلى
عنائى اتحاد و ترقى جمعیت عزمه سی
طرفندن مأموراً اعزام ایدیان بیکبائی
طاهر بك افندی ابله ملازم فائق ودعوی
وکیلی حفظ اسباب ایدیلردن مرکب
رقابتی دون اقسام تره نیله شهر مزه مواصلت
ایشلردر . موخی الیهك شهر مزه ورود
ایده جکلری یدی سکز کون اول خبر التمسیه
جمعیت محترمه نك بولازم التبجیل مأمورلرینه
فارشی قلوب عامه ده حاصل اولان حسن احترام
سائقه سیله بر جوق احرار امانت برهفته دن بری
استقبال ایچون استاسیونه عزیزتله ورودلرینه
پک بیوک بر اثر اشتیاق ابرازندن خالی
قالدقلری و بر جوق ذوات اقسسره قدر
کینکلری کبی دون اقسام کله جکلری آرتق
کسب تحق ایدینجه قافله مستقبیلدن بر قسبی
برابرلنده قرالمنز مکنشی موسبقه سی بولندی
حاله پوسته تره فی و خصوصی تره نلرله
ایغینه و دیگر جوار استاسیونلره کیشلردر .

Konya Gazetesi, 19 Ağustos 1324 (1 Eylül 1908)

heyetlere yukarıdaki beyanname ve telgraf doğrultusunda hareket etme talimatı vermiştir.

Bu heyetlerin hedefleri arasında:

- Anadolu'da dirlik ve düzenin sağlanması,
- Halkla konferanslar yoluyla iletişime geçilmesi,
- Cemiyet teşkilatlanmalarının tamamlanması,
- Halkın meşrutiyet hakkında bilgilendirilmesi,
- Yerel bürokrasinin denetlen-

Konya
Hükümet
Konağı
önündeki
Hürriyet
Meydanı.

mesi bulunmaktadır.

Tahir Bey de İzmir'den Niğde Bor'a kadar olan bir bölgeyi bu dönemde ziyaret ederek sivil ve askeri yöneticiler ulema halk ve eşraftan kişilerle görüşerek meşrutiyetin faziletlerini anlatma halkın sorunlarını dinleme imkânı bulmuştur.

Aşağıda Tahir Bey'in Konya'ya gelişi, Konya'daki temasları Anadolu ve Konya gazetelerine dayanılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Osmanlı İttihat Terakki Cemiyet-i Muhteremesi tarafından memuren gönderilen **Binbaşı Tahir Beyefendi** ile arkadaşları **Mülazım Faik** ve **Deavi Vekili Hafız İsmail Efendilerden** oluşan heyet dün (31 Ağustos 1908) akşam treni ile şehrimize gelmişlerdir. Vali Bey ile fırka kumandan vekili paşa ve memurlar, ulema, ruhani liderler ve ahali-i memlekette beş bin kadar zevat istasyona azimetre heyet-i muhteremeyi karşılamışlardır. Karşılama törenine bütün mektepli çocuklar ve **Mekteb-i Sanayi Mızıkası**yla diğer hususi çalgı takımları dahi iştirak eylemiştir. Karşılama sırasında istasyon şimdiye kadar görülmemiş ve ancak hürriyet feyzine has bir manzara arz etmekteydi. Binlerce ağızdan **"Yaşasın Hürriyet!"**, **"Yaşasın Cemiyet!"** nidaları arasında tren istasyona gelmiş ve Tahir Bey bu sevgi gösterileri için Konyalılara bir teşekkür konuş-

ması yapmıştır. Daha sonra misafirler Mekteb-i Sanayi'deki kalacakları dairelerine gelmişlerdir.

Tahir Beyefendi ve arkadaşları dairelerinde yemek yedikten ve bir miktar istirahattan sonra **Gençler İttihat Kulübü** tarafından şereflerine tertip edilen piyesi izlemek için tiyatroya gitmişlerdir.

Çarşamba günü (2 Eylül 1908) Hükümet Konağı önündeki **Hürriyet Meydanı**'na gelerek orada memurlar vilayet ve ahaliden birçok kişinin hazır olduğu sırada Tahir Beyefendi hürriyet, musavat, uhuvvet kavramlarının anlamını içeren ve seçilecek mebusların ne gibi vasıflara ne gibi şartlara haiz olmaları lazım geleceğini anlatan bir konuşma yapmışlardır. Konuşmanın ardından Mekteb-i Sanayi mızıkası tarafından Hürriyet Marşı çalınmıştır⁽¹⁶⁾.

Tahir Beyefendi, Mülazım Faik ve Vükelayı Deaviden İsmail Efendiler Kapı Camii şerifine gidip birçok kişi hazır olduğu halde hürriyet, müsavat, uhuvvet gibi yüce kelimelerin manalarından ve bazı kimseler tarafından meydana getirilen musibetlerin ortadan kaldırılmasıyla nail olduğumuz şu zaman-ı hürriyet ve müsavat-ı adalette vatan ve milletin mutluluğu ve gelişmesine ve serveti ve saadeti için çalışılması yolunda

(16) Konya Gazetesi, 19 Ağustos 1324 (1 Eylül 1908), s. 1.

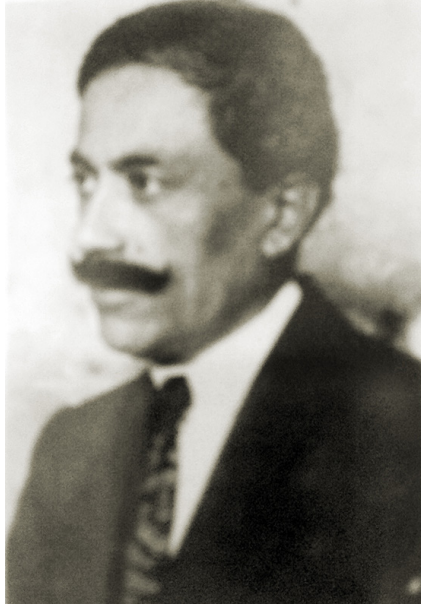

Amerikan Hastanesi, Rum Kilisesi, Fransız Katolik Kilisesi

beliğ nutuklar irad eylemişlerdir⁽¹⁷⁾.

Cemiyet-i İttihadiye müessislerinden Tahir Bey'in arkadaşlarıyla beraber Perşembe günü (3 Eylül 1908) sabah namazını Hazreti Mevlana Dergah-ı Şerif'inin Mescidinde eda buyurmuşlar ve İsm-i Celal'den sonra kademe-i Mevleviye'den Türbedar-ı Mevlana hücrelerinde bir müddet istirahat eylemişlerdir. O esnada Cenab-ı Hüdavendigar'ın irtihal-i âlilerinden beş sene sonra tahrir olunup elan Dergâh-ı Şerif'te mahfuz muhafaza-i ihtiram olan Mesnevi-i Şerif nüshasını ve Divan-ı Kebir Hazret-i Piri ziyaret buyurmuşlardır. Sonra da Dergâh-ı Şerif kütüphanesindeki kitap ve risale hakkında **Balıkesirli faziletli Mecidi Efendi** (Tolun) (1865-1941) ile beraber bazı tetkikatta bulunularak bu ziyaretin bir daima hatıra olarak kalması için oradaki hazırun ile fotoğrafı **Abaoğlu Hacı Tevfik Efendi** (1884-1927) tarafından çekilmiştir.

21 Ağustos 1324 (3 Eylül 1908) tarihinde cemiyet-i muhtereme tarafından kiliseleri ziyaret edeceklerine dair gelen haber üzerine Rumlardan dört kişiden oluşan bir heyet-i mahsusa cemiyet-i muhteremeyi türbe-i şerifte bularak beraberlerinde Alâeddin Cami şeriflerine gelmişler oradan Rum Kilisesi'ni ve sonrada Ermeni Kilisesi'ni ziyaret etmişlerdir. Her iki kilise de bayraklar ve söğüt dallarıyla donatılmış ve misafirin-i kiramı pek güzel surette karşılamış ve kabul etmişlerdir. Rum kilisesinde evvela papaz efendiler tarafından duruma uygun münasip dualar okunduktan sonra evvela **Simyonaki Efendi** ve sonra **Vayanevis ve Doktor Emanuildis Efendiler** tarafından mevkie münasip nutuklar okunmuş Tahir Bey de hale münasip cevap ve nasihatle bulunmuştur. Rum kilisesindeki

Abaoğlu Hacı Tevfik Efendi (1884-1927)

mevzu bahisleri Meclis-i Mebusan hakkında olmuştur. Eski Mebusan ile yeni Mebusanı mukayese ederek seçimlerde hatır gönül gözetilmeyerek muktedir adamlar seçilmesi lüzumunu tavsiye etmişler Tahir Bey de müsavat ve adalet için nasihatle bulunmuşlardır. Ayrıca eski mebusanın bir fotoğraftan ibaret olduğunu söylemişler ve Simyonaki Efendi tarafından da bu söz tasdik olunmuştur.

Heyet-i muhtereme reisi Tahir Beyefendi tarafından hükümet memurlarına bazı tebligatın icra edileceği cihetle memurların hükümetin büyük salonunda içtima etmeleri vali bey tarafından bilcümle memurlara emir ve tebliğ kılınarak mah-ı halin yirmi ikinci günü (4 Eylül 1908) saat dokuz buçuk raddelelerinde memurlar mülkiye ve askeriye ve eşraf, belediye ve meclis idare heyeti mezkûr salonda hazır bulunuyordu. Bir müddet sonra Tahir Bey şu konuşmayı gerçekleştirdi:

*“Cemiyet-i İttihadiye-i mukaddesimizden aldığım emre tabian bazı tebliğatta bulunacağım. Biliyorsunuz ki: **“bir saat adilane temsilyet-i***

(17) Konya Gazetesi, 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908), s. 1.

umur-u abad yetmiş senelik ibadetten eftaldır” mealinde bir hadis-i şerif vardır. Binealeyh umur-u abad-ı teshil edilsin. (işler kolaylaştırılsın) Halbuki sizler bu babda müsamaha ediyorsunuz. Elyevm' devair-i hükümette haftalarca kalmış muamele görmemiş evrak mevcut. Kanun dairesinde tedvir (idare) ve teshil-i umura çalışınız. Rahatımı arzu ederim fikrinde bulunan memurlar hükümete gelmesin. Ahalinin ashab-ı müracaatının işlerini seriyyen görünüz. Devr-i istibdat saati geçmiştir! Böyle tekâsülle (tembellikle) iş görülmez. Mukadder değilseniz mevkiinizi diğerlerine terk ile konağınza çekilin ki umur-u ibad-ı adilane ifa-i vazifeye sayı ellere geçsin. Zaten bunlar böyle kalmayacaktır. Herkes ceza ve mükâfatını görecektir. Kanun-u Hak'ta cemiyet tehdidini ikeya (gerçekleştirmeye) mukadderdir. Tedipten (haddini bildirmekten) aciz değildir. Burada da birkaç misal gösterecektir. Hükümetin cemiyetin icraatı bazıları tarafından sui telakki olunur. (olumsuz karşılanır) Bu hale tasaddi edenler (başlayanlar) bilmelidirler ki ceza-i sezalarını (layık cezalarını) yकिनen göreceklerdir. Bendeniz afv etsem bile cemiyet afv etmeyecektir. Umur -u abad birkaç münafığın teşviki ile mi dönecek? Bunu anlayamıyorum. Bunların fisk ve fücurları (günahları) cezasız

kalmayacaktır. Fakat her şeyin zamanı vardır. Tekrar ediyorum musalih-i abadi hakkaniyetle ifa ediniz. Mahkemelerde evrakın sürüncemede kalması caiz değildir. Bir işi taalluk etmek kolaydır. Lakin bu taallukun takibi ve dava için veyahud bir ay şehadeti yirmi otuz saatlik mesafeden gelen zavallı köylünün hanelerde sefalet ve perişan olan köylünün teessürünü düşünmelidir. Buna o razı değildir. İşleri günü gününe hakkaniyet, adalet dairesinde görmelisiniz. Dinimiz şeriatımız hilaf-ı vicdan ve hilaf-ı kanun harekette bulunmamanızı emrediyor. Dedikoduya mahal vermeyiniz. Vazifenizi ifada üç kuvvet rehberiniz olsun: **“Cemiyet, adalet, mesuliyet”**.

İşte şimdi herkes masası başına gitsin. Tesviye edilecek umur ile meşgul olsun. Açık tabirle söyleyeyim. Artık abadi aldatmaktan vazgeçin. Sonra akibetleri fena olur. Bizden günah çıktı bundan böylesi size racidir. (sizden umulmaktadır.) Sizleri bir hükümeti adilenin memurları sıfatıyla telakki ediyoruz. Ahalinin taarruzundan şikâyetinden korkmak zamanı geçmiştir. Kanun-u Esasi ahkâmı dairesinde icra-i

Alaaddin
Tepesi'ndeki
Eflatun Mescidi.

vazife eden memurların arkasında bütün ordu, ahali ve koca cemiyet-i İttihadiye vardır.”

Düzgün ve güzel söylenen bu sözler memurlar üzerinde pek büyük tesir etmiş ve **“yaşasın ordu!”** **“yaşasın cemiyet!”** diyerek birer birer salondan çıkmışlardır.

Tahir Beyefendi hükümetten çıktuktan sonra o gece Mekteb-i Sanayi’de bir konferans vereceklerini söylemişlerdir.

Tahir Bey bu konferansta genel olarak şunları söylemiştir:

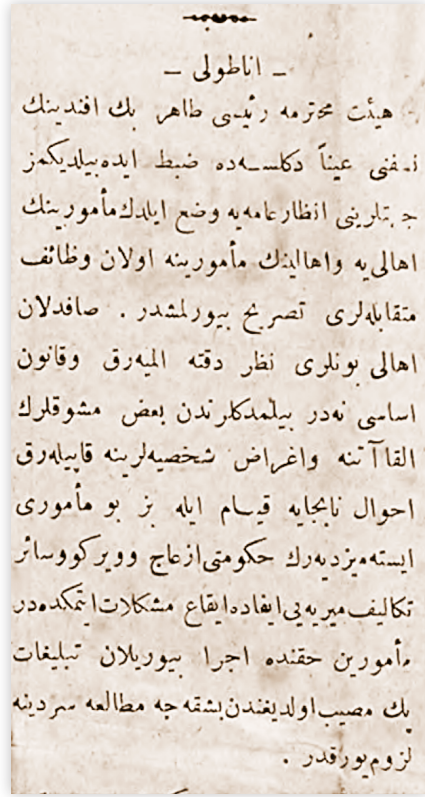
“Fatıha-i kelim olarak Devlet-i Aliye-i Osmaniye’nin bidayet-i teşkiliyle (ilk önce meydana gelmesiyle) şevket-i celadetten ve yetiştirmiş olduğu kumandanlarının maharetlerinden bahsederek bilahare vücud-u devlete arz olan hastalığı teşrih buyurdular. Bu aralık devletimizin muhtaç olduğu tedaviyi, zamani nazar-ı dikkate alarak vaaz ettiler. Vaktiyle kılıçlarımızla açtığımız memleketleri kalemimizle siyasetimizle idare edemediğimizden bugün siyasi memurlara ihtiyacımızın fevkalade olduğunu bir adamın hem asker hem de siyasi memur olamayacağına beyan buyurdular. Ve elbirliği ile çalışıp bir an evvel siyasi memurlar yetiştirmeye gayret etmemizi tavsiye ettiler.”

Muhterem misafirlerimiz Şems-i Tebrizi ve Sadreddin Konevi hazretlerinin Türbe-i Şeriflerini ziyaret ve kışla ile Güherçile Fabrika-i Hümayun’larına da azimet etmişlerdir⁽¹⁸⁾.

Misafir-i muhterememiz Tahir Bey ile erkanı Pazar günü (7 Eylül 1908) Sille İslam ve Rum ahali tarafından davet edilmişlerdir.

Heyet-i Muhtereme erkânından Hafız İsmail Efendi İzmir’de İttihad namıyla neşredilecek olan bir gazetenin yazı işlerini yürütmek için İzmir’den davet edilmesiyle birçok zevat tarafından samimiyetle teşyi

(18) Konya Gazetesi, 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908), s. 1.

Anadolu Gazetesi, 27 Ağustos 1324 (9 Eylül 1908)

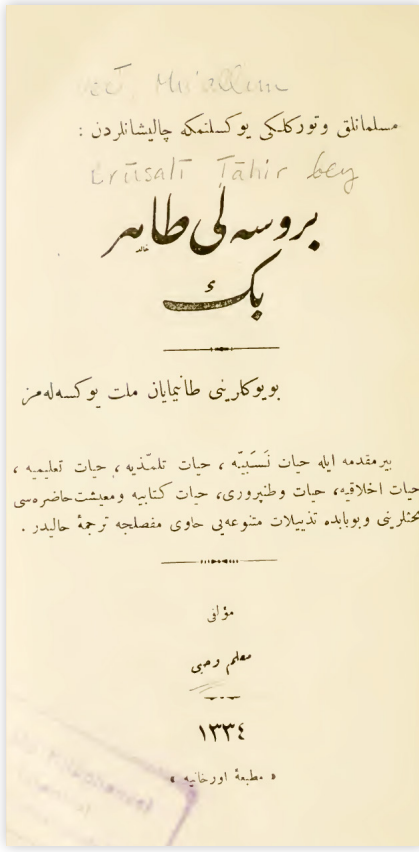
olunarak Konya’dan ayrılmıştır⁽¹⁹⁾.

Karaman ahalesinin Tahir Beyefendi hazretleriyle müşerref olmak ve suret-i mahsusada Karaman’a avdet eylemek üzere hususi bir terentle i’zam eyledikleri heyet davetiyle seksen yedi kişiden ibaret olduğu halde dün akşam şehrimize gelmişler ve Tahir Bey hazretleri tarafından kemal-i memnuniyetle kabul ve mazhar-ı hürmet olmuşlardır.

Bunun üzerine Tahir Beyefendi: **“Karamanlılar Karamanoğulları olduklarını ispat ettiler.”** sözüyle Karaman’dan Konya’ya gelen heyeti taltif etmişlerdir.

Bugün sabahleyin (15 Eylül 1908) Tahir Beyefendi hazretleriyle arkadaşları Faik Bey Karaman’dan gelen davet heyeti ile birlikte özel tren ile Karaman’a doğru yola çık-

(19) Konya Gazetesi, 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908), s. 1.

Muallim Vahyi'nin "Müslümanlık ve Türklüğü Yükseltmeye Çalışanlardan Bursalı Tahir Bey" isimli eseri.

mışlardır. Uğurlama töreni çok gösterişli ve pek samimi bir surette ifa edilmiştir⁽²⁰⁾. Karaman'da iki gün kaldıktan sonra Ereğli'den gelen heyet ile Ereğli'ye ve oradan da Niğde'den gelenlerle Niğde'ye azimet etmişlerdir. Bu iki kazada dahi hürmet ve muhabbet ile karşılandıkları işitilmiştir.⁽²¹⁾

Tahir Beyefendi ile Mülazım Faik Efendi cumartesi akşam Ereğli treniyle şehrimize avdet ve bugün (22 Eylül 1908) Selanik'e mütevecchen azimet eylemişlerdir. Hürriyeti öven nutuklarıyla memleketimizde güzel bir hatıra bırakmışlardır. Karaman'da Niğde'de Ereğli'de Bor'da buldukları müddetçe oralarca da bu muazzez hürriyet hatipleri hakkında ihtiramat-ı fevkalade bulunduğunu haber alınmıştır⁽²²⁾.

(20) Anadolu Gazetesi, 27 Ağustos 1324 (9 Eylül 1908), s. 3-4.

(21) Konya Gazetesi, 2 Eylül 1324 (15 Eylül 1908), s. 1.

(22) Konya Gazetesi, 9 Eylül 1324 (22 Eylül 1908), s. 1.

E. SONUÇ

Tahir Bey Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş önemli münevverlerden biridir. Tahir Beyi sadece bir siyaset adamı olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Köklü bir aileye mensup olması, iyi bir eğitim almış olması ve tasavvuf anlayışı onun ilmi yönünü güçlendiren unsurlardandır. Tahir Beyin en önemli eseri üç ciltlik Osmanlı Müellifleri adlı çalışmasıdır. Bu eser kendisine Türklerin en büyük bibliyografya alimi unvanını kazandırmıştır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Bursalı Tahir Bey'in İttihat Terakki tarafından Konya'ya gönderilmesi ve burada görkemli bir şekilde karşılanması Tahir Beyin cemiyet içerisinde önemli bir isim olduğunu göstermektedir. Tahir Bey Konya'da toplumun hemen her kesimiyle görüşmüş, cemiyetin politikalarını anlatarak bazı ihtarlarda bulunmuştur.

Tahir Bey'in hayatı hakkında yayınlanmış eser sayısı oldukça azdır. Öğrencisi **Muallim Vahyi**'nin (Ölmez) (1878-1957) "Müslümanlık ve Türklüğü Yükseltmeye Çalışanlardan Bursalı Tahir Bey" isimli eseri önemli bir yer tutmakla beraber kaynakça kısmının olmaması ve duygusal hissiyatla yazılması kitabın noksanlıklarıdır.

Tahir Bey hakkında şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı araştırma Ömer Faruk Akün hocanın Diyanet İslam Ansiklopedisindeki sekiz sayfalık makalesidir. Yalnız bu ilmi araştırma da ansiklopedi sayfalarında kalmış Tahir Bey'in hayatıyla ilgili geniş hacimli bir eser yayınlanmamıştır. Tahir Bey'in eserleri ve hayatının anlatıldığı geniş bir fotoğraf albümünün yanı sıra hakkındaki makalelerin ve anıların da bulunduğu bir kitabın yayın hayatında yer almasını temenni ediyoruz.